

**ТӨРӨӨС ХЭВЛЭЛ МЭДЭЭЛЛИЙН БАЙГУУЛЛАГАД ОЛГОДОГ
САНХҮҮЖИЛТЭД ХИЙСЭН ШИНЖИЛГЭЭ**

Г.Туяагэрэл

МУИС, УТСОУХНУС,

Улс төр судлалын тэнхимийн ахлах багш

Э.Эрдэнэцэцэг

МУИС, УТСОУХНУС,

Улс төр судлалын тэнхимийн магистрант

Хураангуй:

Төрийн байгууллага хэвлэл мэдээллийн байгууллагад санхүүжилт олгодог бөгөөд энэ санхүүжилт нь тодорхойгүй, ил тод бус байгаа нь дээрх сэдвийг судлах гол үндэслэл болсон. Тус өгүүллээр төрөөс хэвлэл мэдээллийн байгууллагад олгож байгаа санхүүжилтийн төрөл, тэдгээрт шинжилгээ хийж, өнөөгийн нөхцөл байдлыг тодорхойлохыг зорьсон юм. Энэ хүрээнд Монголын хэвлэл мэдээллийн өнөөгийн нөхцөл байдал, мөн төрөөс хэвлэл мэдээллийн байгууллагад олгож байгаа санхүүжилтийг 1. Төрийн байгууллагаас хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй байгуулдаг “Хамтран ажиллах гэрээ”, 2. Төрийн байгууллагын дэргэдэх хэвлэл мэдээллийн алба, 3. Хэвлэл мэдээллийн байгууллагад төрөөс үзүүлж буй албан ёсны санхүүгийн дэмжлэг гэсэн гурван бүлэг сэдвийн хүрээнд авч үзсэн.

Түлхүүр үгс: Төрийн байгууллага, улс төр, хэвлэл мэдээллийн байгууллага, гэрээ, санхүүжилт.

Удиртгал:

Төр нь улс төрийн амьдралд харьцангуй бие даасан үйл ажиллагаа явуулдаг улс төрийн бодлогын гол субъект юм.¹ Улс төрийн нам нь нийгмийн харилцаанд улс төрийн үнэт зүйлсийг түгээн дэлгэрүүлэх үүрэгтэй оюун санааны түүчээ болсон байгууллага бөгөөд улс төрийн системийн гол бүрдүүлэгч юм.² Эдгээр тодорхойлолтоос төрийг бүрэлдүүлэгч нь улс төрийн нам гэдгийг харж болно. Харин хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг улс төрийн институт болгон судалж, улс төрийн оролцогч гэж үздэг. Нөгөө талаас хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл нь төрийн бодлого, шийдвэрийг олон нийтэд хүргэх, сурталчлан таниулах чухал үүрэгтэй улс төрийн коммуникацын арга хэрэгсэл. Иймээс хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг улс төрийн нам, улс төрчид өөрт ашигтай байдлаар ашиглаж, сонгогчидтой харилцаа холбоо үүсгэж, улмаар засгийн эрхэнд гарахдаа ашигладаг. Энэ зорилгоор төрийн байгууллага хэвлэл мэдээллийн байгууллагад санхүүжилт олгодог бөгөөд тус санхүүжилт нь тодорхойгүй, ил тод бус байгаа нь дээрх сэдвийг судлах гол үндэслэл юм.

Төрөөс хэвлэл мэдээллийн байгууллагад олгож байгаа санхүүжилтийн төрөл, тэдгээрт шинжилгээ хийж, өнөөгийн нөхцөл байдлыг тодорхойлохыг зорьсон.

Зорилт 1: Монголын хэвлэл мэдээллийн өнөөгийн нөхцөл байдал ямар байна вэ?

¹ Улс төрийн шинжлэх ухаан. УБ. 2001, 276 дахь тал

² Б.Эрдэнэдалай, Улс төрийн санхүүжилт: Олон улсын туршилага ба Монгол дахь тулгамдсан асуудал, 2023

Зорилт 2: Төрийн байгууллагаас хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй байгуулдаг “Хамтран ажиллах гэрээ-ний зорилго юу вэ?

Зорилт 3: Төрийн байгууллагын дэргэд хэвлэл мэдээллийн алба байх хэрэгтэй юү?

Зорилт 4: Хэвлэл мэдээллийн байгууллагад төрөөс үзүүлж буй санхүүгийн дэмжлэг нь үр дүнтэй байна уу?

Монголын улс төр болон хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн харилцан хамаарлыг судалсан судалгааны бүтээл олон байна. Тухайлбал, Б.Хандсүрэн “Засаглал ба хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл” УБ. 2014, Т.Номуундарь “Монголын улс төр, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн харилцан хамаарлын эмпирик судалгаа”, УБ. 2015, Л.Туул “Улс төрийн шийдвэрт хэвлэл мэдээллийн үзүүлэх нөлөө” УБ. 2015, Э.Хосбаяр “Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эзэмшлийн байдалд анализ хийх нь” УБ. 2022 гэх мэт магистрын зэрэг горилсон судалгааны бүтээл бий. Дээрх судалгааны ажлууд нь өөр өөр байр сууринаас улс төр ба хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн харилцан хамаарлыг судалсан. Тодруулбал, Б.Хандсүрэн Ардчилсан засаглалыг бэхжүүлэхэд олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл өндөр ач холбогдолтой болохыг онцолсон бол Л.Туул Улс төрийн шийдвэрт хэвлэл мэдээллийн үзүүлэх нөлөөг тодорхойлжээ. Т.Номуундарь Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд улс төрөөс нөлөө үзүүлж, мөн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийг улс төрчид өөрт ашигтай байдлаар ашиглах тохиолдол гарч байгааг дурдсан байна. Харин Э.Хосбаяр судалгаандаа хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн эзэмшигчид нь улс төрийн албан тушаалтнууд байгаа, томоохон мэдээллийн байгууллагуудын 70-аас дээш хувийг улс төрийн өндөр албан тушаалтнууд эзэмшиж байгааг өгүүлжээ. Мөн хэвлэл мэдээлэл улс төрчдөөс хараат бус болж эхэлж байгаа ч захиалгын сэтгүүл зүй хөгжих суурь тавигдаад байна хэмээн үзсэн байна. Энэхүү судалгаа нь төрийн зүгээс хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн үйл ажиллагаанд нөлөөлөхийн тулд явуулж байгаа бодлогыг бодит баримтад тулгуурлан тайлбарласнаараа шинэлэг байлаа.

Монголын хэвлэл мэдээллийн өнөөгийн нөхцөл байдал

Монголын хэвлэл мэдээллийн салбарт 1990-ээд оны эхэнд төрийн мэдээллийн хэрэгсэл ноёрхож байсан хэдий ч маш богино хугацаанд зах зээлийн шинэ орчин хөгжиж, хувийн сонин, хэвлэл олноор бий болсон. Ардчилалд шилжсэнээс хойш чөлөөт хэвлэл, чөлөөт сэтгүүл зүй хэмээх нэршил бий болж, улмаар 1998 онд Хэвлэлийн эрх чөлөөний тухай хууль батлагдсан нь Монголын сэтгүүл зүйд томоохон ололт болж, олон хэвлэл мэдээллийн байгууллага үйл ажиллагаа явуулах суурь нөхцөлийг бүрдүүлсэн юм. 1999 онд манай улсад 200 гаруй хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл тогтмол ажиллаж байна гэсэн тоо гарсан байдаг. Үүнээс хойш тасралтгүй өссөөр Хэвлэлийн хүрээлэнгээс 2022 онд хийсэн судалгаагаар 64 сонин, 50 радио, 135 телевиз, 191 веб сайт, 46 сэтгүүл, нийт 486 хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл үйл ажиллагаа явуулж байна.³ Тэр дундаа сонин, сэтгүүлийн тоо сүүлийн 23 жилийн хугацаанд хамгийн доод үзүүлэлтэд хүрсэн бол цахим мэдээллийн хэрэгслийн хувьд энэ нь хамгийн өндөр үзүүлэлт юм. Хэвлэл мэдээллийн салбарт гарч буй энэ өөрчлөлт нь цахимжих хандлага бөгөөд цахим шилжилт эрчимтэй явагдаж байна.

Хил хязгааргүй сурвалжлагчид байгууллага жил бүр дэлхийн 180 орны хэвлэлийн эрх чөлөөний нөхцөл байдалд үнэлгээ хийж, хэвлэлийн эрх чөлөөний индексийг гаргадаг. Манай улс 2013 оноос хэвлэлийн эрх чөлөөний нөхцөл байдлаа үнэлүүлж эхэлсэн бөгөөд 2023 онд хэвлэлийн эрх чөлөөний үзүүлэлтээр 88-д орсон.

³Монголын хэвлэл мэдээлэл өнөөдөр, УБ 2022 он, Хэвлэлийн хүрээлэн

Зураг 1. Хэвлэл эрх чөлөөний индекс Монгол Улс.

Эх сурвалж: Хил хязгааргүй сурвалжлагчид байгууллага

Өмнө нь дурдсанчлан, өдгөө Монголд 486 хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл үйл ажиллагаа явуулж байна. Хэвлэл мэдээллийн байгууллага урт хугацаанд, тогтвортой үйл ажиллагаа явуулахад орлогын эх үүсвэр чухал үүрэгтэй. Төрийн байгууллагаас төлдөг зар, сурталчилгааны орлого бол хэвлэл мэдээллийн байгууллагын санхүүжилтийн бас нэгэн чухал эх үүсвэр болсон. Гэвч энэ талаар тодорхой тоо баримт байдаггүй.⁴

Монголын төрөөс хэвлэл мэдээллийн байгууллагад үзүүлж буй санхүүжилтийг

1. Төрийн байгууллагаас хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй байгуулдаг “Хамтран ажиллах гэрээ”,
2. Төрийн байгууллагын дэргэдэх хэвлэл мэдээллийн алба,
3. Хэвлэл мэдээллийн байгууллагад төрөөс үзүүлж буй албан ёсны санхүүгийн дэмжлэг гэсэн гурван үндсэн сэдвийн хүрээнд авч үзлээ.

Төрийн байгууллагаас хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй байгуулдаг “Хамтран ажиллах гэрээ”

Төрийн байгууллагууд мэдээлэл, сурталчилгаандаа зориулан жил бүр тодорхой хэмжээний мөнгө төсөвлөдөг. Тухайн мөнгийг хэрхэн зарцуулах талаар ямар нэгэн хууль, дүрэм, журам, зохицуулалт байдаггүй ч бараг бүх төрийн байгууллага хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай “Хамтран ажиллах гэрээ” байгуулдаг.

Төрийн байгууллагууд нь тухайн оны эхэнд хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудаас хамтран ажиллах хүсэлт авч, үүний үндсэн дээр гэрээгээ байгуулдаг. Тухайн оны санхүүжилтээс хамаарч хэдэн хэвлэлтэй, ямар мөнгөн дүнгээр гэрээ байгуулахаа шийддэг бөгөөд хэвлэл мэдээллийн нэг хэрэгсэлтэй багадаа 2 сая, ихдээ 50 сая төгрөгөөр гэрээ байгуулдаг гэх мэдээлэл байна. Төрийн байгууллагаас гэрээ байгуулах хэвлэл мэдээллийн байгууллагыг сонгон шалгаруулах үйл явц ил тод бус, мөн тодорхойгүй байдаг. Зарим тохиолдолд тухайн байгууллага, албан тушаалтны талаарх сөрөг мэдээллийг нийтэлж, нэвтрүүлэхгүй байх тохироо хийдэг. Үүнийг “Хаалтын гэрээ” гэх нь бий. Энэ нь төлбөртэй сэтгүүл зүйг өөгшүүлж, мэргэжлийн хэм хэмжээг алдагдуулж байна. Гэхдээ гэрээнд ийм агуулга байхгүй ч жижиг хэвлэл мэдээллийн байгууллагад “Хаалтын гэрээ” үйлчилдэг бол томоохон байгууллага нь гэрээгээр албан ёсны мэдээллийг зөвхөн нийтлэх, цахим

⁴[Media ownership monitor Mongolia 2016](#)

хуудастаа түгээх л үүрэг хүлээдэг. Мөн хамтын ажиллагааны гэрээ бүрийг “Хаалтын гэрээ” гэж ойлгож болохгүй юм.

“Захиалагч талын нэр хүндэд харшлах аливаа сөрөг мэдээ мэдээллийг захиалагч талд мэдэгдэх, нэвтрүүлэхгүй байх үүрэг хүлээнэ” гэдэг заалтыг “Хаалтын гэрээ” гэдэг нэр томъёогоор ойлгож болно⁵ гэжээ.

Төрийн байгууллага нь хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй Иргэний хууль болон холбогдох бусад хуулийн дагуу гэрээ байгуулдаг. Гэрээний заалтуудаас дурдвал,

- Захиалагч буюу төрийн байгууллагын хувьд мэдээлэл түгээхэд шаардагдах бүх төрлийн мэдээ, мэдээллээр гүйцэтгэгчийг хангах, яаралтай гүйцэтгүүлэх ажил гарвал урьдчилан 1-3 хоногийн өмнө гүйцэтгэгч талд мэдэгдэхээр тусгасан байна.
- Харин гүйцэтгэгч буюу хэвлэл мэдээллийн байгууллага нь гэрээнээс гадуурх үйл ажиллагааны хүрээнд аливаа мэдээ, мэдээллийг түгээхдээ байгууллагын бодлого, шийдвэр, үйл ажиллагаатай хамааралтай эсэхийг сайтар нягтлан судалсны үндсэн дээр эх сурвалжийг тодорхойлон мэдээлэх үүрэгтэй.
- Мөн гэрээнд заасан үүргийг гүйцэтгэх явцад олж мэдсэн хувь хүн, байгууллагын нууцад хамаарах аливаа мэдээллийг бусдад задруулахыг хориглоно гэжээ.

Шилэн дансны тухай хуулиар төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд, төрийн өмчит үйлдвэрийн газар нь таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий худалдан авсан бараа, ажил үйлчилгээний нэр, санхүүжилтийн хэмжээ, нийлүүлэгчийн нэр, хаяг, мөн цалингийн зардлаас бусад таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий орлого, зарлагын мөнгөн гүйлгээг гүйлгээ тус бүрээр, гүйлгээний агуулга, хүлээн авагчийн нэр зэрэг мэдээллийг долоо хоногийн дотор мэдээлнэ⁶ гэж заасан байдаг.

Энэ хуулийн дагуу төрийн байгууллага нь цахим хуудасныхаа “Шилэн данс”-нд хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай байгуулсан гэрээнийхээ үнийн дүнг оруулах үүрэгтэй. Гэвч энэ мэдээллийг олон нийтэд хүргэхээс зайлсхийж зарим төрийн байгууллага таван сая төгрөгөөс доош мөнгөн дүнгээр гүйлгээг хувааж хийдэг байна.

2012 онд Глоб интернэшнл төвөөс Засгийн газрын 10 байгууллагад хэвлэл мэдээлэлд зар цуулсан хөрөнгийн талаар мэдээлэл авах хүсэлт илгээжээ. Зөвхөн 2012 онд УИХ, Ерөнхийлөгчийн Тамгын газар болон Засгийн газар зэрэг 10 байгууллага хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр цацах мэдээлэл, сурталчилгаанд зориулан 4.1 тэрбум төгрөг төсөвлөжээ. Сангийн яамны мэдээлснээр, УИХ-аас мэдээлэл, сурталчилгаанд 3 тэрбум орчим төгрөг, Засгийн газар 758 сая төгрөг зарцуулсан бол Улаанбаатар хотын захиргаанаас 482 сая төгрөг зарцуулсан байна.

Төрийн байгууллагуудад мэдээлэл сурталчилгааны төсвийг хэрхэн зарцуулах талаар ямар нэгэн журам байхгүй бөгөөд ийм шийдвэрийг ихэвчлэн удирдлага гаргадаг. Төрийн байгууллагын хэвлэлийн ажилтнууд хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай гэрээ байгуулахдаа “Хамгийн том мэдээллийн хэрэгсэл байх”, эсвэл хамгийн хямд, эсвэл тухайн байгууллагын удирдлагын танил, хамаарал бүхий мэдээллийн хэрэгслийг сонгодог байна.

Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийн 3.1-д Төрөөс олон нийтийн мэдээллийн агуулгад хяналт /цензур/ тогтоохгүй гэсэн байдаг. Харин төрийн байгууллага хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй гэрээ байгуулж, өөрсдийн хүссэн агуулгаа нийтлүүлэх байдлаар мэдээллийн агуулгад хяналт тогтоож тус хуулийг зөрчиж байна гэж үзэж болохоор байна.

Төрийн байгууллагын дэргэдэх хэвлэл мэдээллийн алба

Төрийн байгууллагууд мэдээллээ олон нийтэд хүргэх зорилгоор хэвлэлийн ажилтантай байдаг байсан бол сүүлийн жилүүдэд хэвлэлийн алба, хэлтэс, газар хэмээх томоохон бүтэц, орон тоотой болсон. Тухайлбал, 1991 онд Улсын Бага Хурлын Тамгын газрын бүтэц, орон тооны хуваарийг батлахад Тамгын газрын Зохион байгуулалтын хэлтэст харьяалагдах Дотоод ажлын хэсэгт Хэвлэл мэдээллийн төлөөлөгч гэсэн нэг л орон тоо батлагдаж байжээ. Улмаар 1992-2000 онд Хэвлэл мэдээллийн алба, 2000 онд Хэвлэл

⁵ Э.Хосбаяр “Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эзэмшлийн байдалд анализ хийх нь”, УБ 2022

⁶ Шилэн дансны тухай хууль <https://legalinfo.mn/mn/detail/10497>

мэдээлэл, олон нийттэй харилцах алба, 2001 онд Хэвлэлийн алба, 2003 онд Хэвлэл мэдээллийн алба, 2008 онд Хэвлэл мэдээлэл, сурталчилгааны хэлтэс, 2009 оноос Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс нэртэйгээр үйл ажиллагаа явуулж ирсэн байна. 2016 оноос УИХ-ын Тамгын газрын Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс нь Мэдээлэл сурталчилгааны алба, Студи гэсэн зохион байгуулалтын бүтэцтэй болсон бол 2022 оны гуравдугаар сараас Олон нийттэй харилцах алба шинээр байгуулж, 16 хүний орон тоотойгоор ажиллаж байна. Тус хэлтэс нь УИХ-ын үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, УИХ, Тамгын газрын үйл ажиллагааг олон нийтэд мэдээлэх, сурталчлах ажлыг зохион байгуулах, иргэд, олон нийтийн санал бодлыг хууль тогтоох үйл ажиллагаанд тусгах, хууль тогтоомжийг сурталчлах, иргэдэд парламентын боловсрол олгох, “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийг эрхлэн гаргах чиг үүргийг гүйцэтгэдэг. Мөн НЗДТГ-ын Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс нь 2022 оноос Нийслэлийн Сургалт, судалгаа, олон нийттэй харилцах газар болон өргөжсөн. Нийслэлийн харьяа нутгийн захиргааны 30 гаруй байгууллага байдаг. Эдгээр нь тус бүр хэвлэлийн ажилтантай, бас төсөвтэй байсан тул зардал хэмнэх үүднээс дээрх газрыг байгуулсан. Харин 2023 оноос эргээд НЗДТГ-ын Хэвлэл мэдээлэл, олон нийттэй харилцах хэлтэс болсон.

Төрийн байгууллагын дэргэдэх хэвлэлийн албаны ач холбогдол болон тус албаны сул талын талаар сэтгүүлч болон хэвлэлийн төлөөлөгч нараас нээлттэйгээр асуухад дараах нийтлэг хариултыг хэлж байлаа.

Төрийн байгууллага дэргэдээ хэвлэлийн албатай байхын ач холбогдол

- Мэдээлэл түргэн, шуурхай олон нийтэд, олон хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд хүрнэ.
- Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл төрийн байгууллагын мэдээллийн сенсацтай хэсгийг л авч, асуудлын гол хэсгийг орхигдуулах тал ажиглагддаг. Харин хэвлэл мэдээллийн алба нь тэр орхигдсон хэсгийг мэдээлж, мэдээллийг олон хүнд хүргэх нөхцөлийг бүрдүүлдэг.
- Хэвлэл мэдээллийн салбарт ажиллах хүчин дутагдалтай байгаа энэ үед сэтгүүлчдийн цаг, ажлыг хөнгөвчилнө.

Төрийн байгууллага дэргэдээ хэвлэлийн албатай байхын сул тал

- Мэдээллийг зөвхөн төрийн байгууллагын нэг л өнцгөөр хүргэнэ. Энэ нь иргэдэд бодит мэдээлэл хүрэхгүй байх эрсдэлтэй бөгөөд нэг өнцгийн мэдээлэл олон хүнд хүрнэ гэсэн үг.
- Хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай хүний нөөцөө “булаалдах” -д хүрдэг.
- Төсвийн мөнгө ажилтнуудын цалин, тоног төхөөрөмж гэх мэтэд зарцуулагдаж, үргүй зардлыг бий болгож байдаг.

Хэвлэл мэдээллийн байгууллагад төрөөс үзүүлж буй албан ёсны санхүүгийн дэмжлэг

МҮОНРТ-д үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг

1998 онд батлагдсан Хэвлэлийн эрх чөлөөний тухай хуулиар төрийн эзэмшлийн мэдээллийн хэрэгслийг хориглосон. Мөн 2005 онд Олон нийтийн радио телевизийн тухай хууль батлагдаж, Үндэсний радио, телевизийг олон нийтийнх болгох үйл явц эхэлсэн. Хуулийн дагуу олон нийтийн радио телевизээр арилжааны сурталчилгаа явуулахыг хориглосноор хувийн хэвшлийн телевиз, радиод сурталчилгааны орлого олох орон зайг тодорхой хэмжээгээр чөлөөлж өгсөн. Тус хуулийн 7.1-д Олон нийтийн радио, телевиз үйл ажиллагаагаа явуулахад нь төрөөс санхүү, эдийн засгийн зохих дэмжлэг үзүүлнэ гэж тусгасан бөгөөд энэ талаарх мэдээлэл төдий л тодорхой бус байгаа юм.

МҮОНРТ 2018-2020 онд Үндэсний зөвлөлөөс баталсан орон тооны хязгаарт багтаан 758-763 хүний орон тоотойгоор телевизийн 5, радиогийн 3 сувгаар нэвтрүүлгийг бэлтгэн олон нийтэд хүргэж байсан бөгөөд Монголын дуу хоолой радио Орос, Хятад, Япон, Англи, MNB world телевизийн суваг англи хэлээр тус тус нэвтрүүлгээ цацсан. Тус байгууллага 2018 онд улсаас 7.7 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт авсан нь нийт орлогын 40.2 хувь байсан. 2019 онд 9 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт авсан бөгөөд нийт орлогын 43.3 хувийг бүрдүүлж

байв. Харин 2020 онд 3.8 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт авсан нь орлогын 27.2 хувийг эзэлж байна. Төрөөс үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэгээр МҮОНРТ нийт ажиллагсдынхаа цалинг тавьж, нийгмийн даатгал, шимтгэлийг төлдөг. Мөн санхүүжилтийг нь шалтгаангүйгээр хасах гэх мэтээр улс төрийн нөлөө ордог гэдгийг МҮОНРТ-ийн Үндэсний зөвлөлийн даргаар ажиллаж байсан Б.Энхмандах “Өдрийн сонин”-д өгсөн ярилцлагадаа дурдсан байна. Мөн МҮОНРТ нийслэлийн өрхөөс сар бүр 1100 төгрөг, орон нутгийн айлуудаас 600-800 төгрөгийн хураамж авдаг. Дээрх хураамж Монгол Улсын оюуны дархлааг хамгаалах, соёлын өвийг өвлүүлэн үлдээх, үндэстэн ястны давтагдашгүй үнэт зүйлийг авч үлдэхэд зарцуулагддаг хэмээн тус телевизээр мэдээлсэн.

Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуульд уг байгууллагад олгох улсын төсвийн дэмжлэгийг хэдий хэмжээгээр, хэрхэн тооцоолохыг тодорхойлж өгөөгүй. Хуулийн дагуу МҮОНРТ-ийн удирдах дээд байгууллага буюу Үндэсний зөвлөл жилийн төсвөө хэлэлцэж, улсын төсөвт тусгах санал гаргана. Түүнчлэн айл өрхөөс хураах хураамжийн хэмжээг Засгийн газраас Үндэсний зөвлөлийн саналд тулгуурлан тогтооно хэмээн ерөнхийлөн хуульчилсан.

МҮОНРТ-ийн редакцын хараат бус байдлыг хуулиар баталгаажуулсан. Гэвч Глоб интернэшнл төвийн мэдээлснээр, “2006 онд анхны Үндэсний зөвлөлийн гишүүдийг томилсны дараа тус байгууллагын ажилтнууд Түр хороо байгуулж, Үндэсний зөвлөл улс төрийн ашиг сонирхолд хөтлөгдөж, редакцын үйл ажиллагаанд хөндлөнгөөс нөлөөлж буй, удирдах боловсон хүчнийг хууль бусаар томилж буй зэргийг шүүмжлэн эсэргүүцэж эхэлсэн. Энэхүү тэмцэл нь нээлттэй захидлаас эхлэн суулт хүртэл үргэлжилсэн боловч бодит үр дүнд хүрч чадаагүй юм. Өнөөдрийг хүртэл МҮОНРТ-д улс төрийн нөлөө хүчтэй хэвээр байсаар байна. Энэ нь юун түрүүнд тус байгууллагын удирдах бүтцийн улс төрийн томилгоогоор илэрдэг” гэжээ.

МҮОНРТ өнгөн дээрээ олон нийтийн нэршилтэй боловч үнэндээ улс төрөөс хараат байгаа нь Үндэсний зөвлөлийн гишүүд хийгээд үүнд нэр дэвшигчид болон санхүүжилтийг эх баригч нам, хүчин хүссэндээ үедээ танадгаас харж болно. Тодруулбал, тус зөвлөлийн гишүүнд Ерөнхийлөгч 4, УИХ 7, Засгийн газар 4 хүн нэр дэвшүүлдэг. Мөн тус телевиз төрөөс санхүүжихээс гадна өрх бүрээс сар бүр 600-1100 төгрөгийн хураамж авдаг ч зарцуулалт нь тодорхойгүй, үзэх контентгүй, хуучинсаг гэх шүүмжлэл дагуулсаар байна.

Өргөн нэвтрүүлгийн телевизүүдэд үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг

2019 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдөр Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хуулийг баталсан. Тус хуулийн зорилт нь өргөн нэвтрүүлгийн үйлчилгээ эрхлэх эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, зах зээлийн шударга өрсөлдөөний таатай орчныг бүрдүүлэх, үндэсний болон нийтийн ашиг сонирхолд нийцсэн өргөн нэвтрүүлгийн үйлчилгээ эрхлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино гэж заасан. Гэвч энэ хууль бичигдсэнээсээ эсрэгээр буюу телевизүүдийг өргөн нэвтрүүлгийн, арилжааны хэмээн ялгаварлаж, шударга өрсөлдөөний зарчмыг зөрчиж, нэг хэсэгт нь л санхүүгийн дэмжлэг үзүүлж байгаа юм.

"Өргөн нэвтрүүлэг" гэдгийг радио, телевизийн хөтөлбөр бэлтгэж, нэгтгэн харилцаа холбооны сүлжээ, төхөөрөмжөөр нэг цэгээс олон нийтэд нэгэн зэрэг хүргэнэ гэж томьёолсон.

Манайд өргөн нэвтрүүлгийн үйлчилгээ үзүүлдэг 80 телевиз байгаагаас 18 нь Улаанбаатар хотод, үлдсэн нь орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байна.

Зураг 2. Улаанбаатар хотод өргөн телевизийн үйлчилгээ эрхлэгчид

Зураг 2. Улаанбаатар хотод өргөн телевизийн үйлчилгээ эрхлэгчид

№	ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ ЭЗЭМШИГЧ	ЗӨВШӨӨРӨЛ	ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ НЭР
1	АЭ энд ЖААГ ХХК	13000005	25-р суваг
2	Улаанбаатар телевиз ХХК	13000006	UBS
3	Гэгээн далай ХХК	13000011	ТВ 5
4	Алсын гэрэл ХХК	13000018	ТМ
5	Супер вижн медиа групп ХХК	13000019	SBN
6	Суваг тв ви найм ХХК	13000024	TV 8
7	Эм Би Эс ХХК	13000025	С1
8	Медиа холдинг ХХК	13000026	ТВ9
9	Тэнгэрлэг эх орон ХХК	13000028	Central television
10	Эн Ти Ви Бродкастинг ХХК	13000029	NTV
11	Ийгл Бродкастинг ХХК	13000031	Ийгл нь юс
12	Монгол телевиз ХХК	13000049	Монгол ТВ
13	Юнайтед бродкастинг корпорэйшн ХХК	13000093	Стар
14	Про медиа нетворк ХХК	13000092	VTV
15	Имерж медиа ХХК	13000122	ETV
16	Медиа боловсрол суваг ХХК	13000139	Боловсрол суваг телевиз
17	Улс сүлд ХХК	13000159	Сүлд
18	Малчин удмын хийморь ХХК	13000158	Малчин

Эх сурвалж: Харилцаа холбооны зохицуулах хороо

Зураг 3, 4. Орон нутагт өргөн телевизийн үйлчилгээ эрхлэгчид

Өргөн нэвтрүүлгийн телевизийн үйлчилгээ эрхлэгчид Орон нутаг		
ЭЗЭМШИГЧ	ТОДРУУЛАГА	ХАМРАХ ХҮРЭЭ
1 Ар Би Эн Ти ХХК	АВ телевиз	Архангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
2 Мичид няс ХХК	Тамир телевиз	Архангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
3 Эм Юу Ти 38 ХХК	Салт ТВ	Баян-Өлгий аймгийн нутаг дэвсгэрт
4 МТД ХХК	Ноён телевиз	Баянхонгор аймгийн нутаг дэвсгэрт
5 Өлзийтэй хийморь өөдөө ХХК	Баянхонгор телевиз	Баянхонгор аймгийн нутаг дэвсгэрт
6 Баянхонгор мэдэлийн өргөн телевиз ХХК	Мазаалай телевиз	Баянхонгор аймгийн нутаг дэвсгэрт
7 Сайсан Монгол ЭНАК НУТБ	Сайсан Монгол ТВ	Булган аймгийн нутаг дэвсгэрт
8 Хавслаг тайшир ХХК	Миний нутаг телевиз	Говь-Алтай аймгийн нутаг дэвсгэрт
9 Ногоон заман хэлээ ХХК	Алтай телевиз	Говь-Алтай аймгийн нутаг дэвсгэрт
10 Төс смирт соллош ХХК	Залуусан телевиз	Говьсүмбэр аймгийн нутаг дэвсгэрт
11 Дархан мэдээлэл төв ХХК	DBS телевиз	Дархан-Уул аймгийн нутаг дэвсгэрт
12 Аа жи би ти ви ХХК	RGB TV	Дархан-Уул аймгийн нутаг дэвсгэрт
13 ТВ Дөрөн ХХК	TV-4	Хийхэл дагуулан сүлжээгээр
14 М. Мөнхбаяр	Од телевиз	Дархан-Уул аймгийн нутаг дэвсгэрт
15 Ди медиа агентлаг ХХК	DTV	Дорноговь аймгийн нутаг дэвсгэрт
16 Шинэ зураг ХХК	Нутаг 21	Дорнод аймгийн нутаг дэвсгэрт
17 Алдан нөхөр ХХК	Дорнод телевиз	Дорнод аймгийн нутаг дэвсгэрт
18 Гэгээн гэгээ ХХК	МИЖИ телевиз	Дорнод аймгийн нутаг дэвсгэрт
19 Дорнын хэрлэн тал НУТБ	Дорнын ТВ6	Дорнод аймгийн нутаг дэвсгэрт
20 Тамсаг мэнигийн тал ХХК	Талын Ашир ТВ	Дорнод аймгийн нутаг дэвсгэрт
21 Буянт чандмань социал медиа ХХК	Маргад телевиз	Дундговь аймгийн нутаг дэвсгэрт
22 Завхан толь сонин ХМХ	AIR-1 телевиз	Завхан аймгийн нутаг дэвсгэрт
23 Жавхлантай ширээ ХХК	Шинэ завхан ТВ	Завхан аймгийн нутаг дэвсгэрт

ЭЗЭМШИГЧ	ТОДРУУЛАГА	ХАМРАХ ХҮРЭЭ
24 Номин Макс ХХК	NBTU (New Broadcasting Television)	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
25 Эрдэнэт тайвс сонин ХМХ	etv телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
26 Очир роуд ХХК	Тусгаг-1 телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
27 Асгатын гол ХХК	Мэдээллийн барх телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
28 Ситиблессинг ХХК	MBS телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
29 Ишлан ХХК	EBS телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
30 БУНАДО ХХК	Тэнгэр TV	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
31 Фило ХХК	TV-24	Хийхэл дагуулан сүлжээгээр
32 Хас Өрнөг ТББ	Хас телевиз	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
33 Дэлгээн соёбо ХХК	Соёбо телевиз	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
34 Төгөдөр-Өв ХХК	Арвайхээр чөлөөт суваг	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
35 Бутан соёл ХХК	Их Монгол	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
36 Гэгээн соёбо ХХК	GMN телевиз	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
37 Гүрдмийн Бор Ингершесин ХХК	Алтай говь телевиз	Өмнөговь аймгийн нутаг дэвсгэрт
38 Ел нуурай ХХК	UCTV	Өмнөговь аймгийн нутаг дэвсгэрт
39 Говийн долгон мэдээллийн төв ТББ	Говийн наран телевиз	Өмнөговь аймгийн нутаг дэвсгэрт
40 Морьман ширээ ХХК	SB TV	Хийхэл дагуулан сүлжээгээр
41 Датуком ХХК	BBS телевиз	Хийхэл дагуулан сүлжээгээр
42 МЦДО ХХК	Мандал телевиз	Сэлэнгэ аймгийн нутаг дэвсгэрт
43 Миний Монгол Энтертайвмент ХХК	Миний Монгол	Сэлэнгэ аймгийн нутаг дэвсгэрт
44 Төв няс ХХК	TVS телевиз	Төв аймгийн нутаг дэвсгэрт
45 Очир арвай төв ХХК	TӨВ Телевиз	Төв аймгийн нутаг дэвсгэрт
46 Самс-Уас ХХК	Уас телевиз	Увс аймгийн нутаг дэвсгэрт
47 Хоса ТВ ХХК	MBC ТВ	Увс аймгийн нутаг дэвсгэрт
48 Хийморьдог эрдүүдийн хүч ХХК	Уас төв телевиз	Увс аймгийн нутаг дэвсгэрт

ЭЗЭМШИГЧ	ТОДРУУЛАГА	ХАМРАХ ХҮРЭЭ	
24	Номин Маас ХХК	NMTV /New Broadcasting Television/	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
25	Эрдэнэт таймс сонин ХМХ	etv телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
26	Очир роуд ХХК	Тусгаар-1 телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
27	Асгатан гол ХХК	Мэдээллийн бирж телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
28	Ситиблессинг ХХК	MBS телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
29	Нилсан ХХК	EBS телевиз	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
30	БУНАДО ХХК	Тэнгэр TV	Орхон аймгийн нутаг дэвсгэрт
31	Фило ХХК	TV-24	Хийсвэл дагуулан сүлжээгээр
32	Хас Өрмөгч ТББ	Хас телевиз	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
33	Дэлгээн соёлоо ХХК	Соёлоо телевиз	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
34	Төгөлдөр-Өн ХХК	Арвайхээр төлөвт суваг	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
35	Бутан соёл ХХК	Нх Монгол	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
36	Гэгээн соёлоо ХХК	GMN телевиз	Өвөрхангай аймгийн нутаг дэвсгэрт
37	Түдэвгийн Бор Интернетс ХХК	Алтай говь телевиз	Өмнөговь аймгийн нутаг дэвсгэрт
38	Ел цуурай ХХК	UCTV	Өмнөговь аймгийн нутаг дэвсгэрт
39	Говийн долгон мэдээллийн төв ТББ	Говийн наран телевиз	Өмнөговь аймгийн нутаг дэвсгэрт
40	Морьтаны ширээ ХХК	SB TV	Хийсвэл дагуулан сүлжээгээр
41	Дигуул ХХК	BBS телевиз	Хийсвэл дагуулан сүлжээгээр
42	МДЮ ХХК	Мандал телевиз	Сэлэнгэ аймгийн нутаг дэвсгэрт
43	Миний Монгол Энтертайммент ХХК	Миний Монгол	Сэлэнгэ аймгийн нутаг дэвсгэрт
44	Төв явса ХХК	TBS телевиз	Төв аймгийн нутаг дэвсгэрт
45	Очир арвай төв ХХК	ТӨВ Телевиз	Төв аймгийн нутаг дэвсгэрт
46	Сама-Уас ХХК	Уас телевиз	Увс аймгийн нутаг дэвсгэрт
47	Хоса ТВ ХХК	MBC ТВ	Увс аймгийн нутаг дэвсгэрт
48	Хийвэрлэлэг эрүүдийн хүч ХХК	Уас төв телевиз	Увс аймгийн нутаг дэвсгэрт

ЭЗЭМШИГЧ	ТОДРУУЛАГА	ХАМРАХ ХҮРЭЭ	
49	Уян угсан сүлжээ ХХК	Сүлжээ 3 телевиз	Улаанбаатар Багануур дүүргэ
50	Буян налайс ХХК	Буян телевиз	Улаанбаатар Налайх дүүргэ
51	Отгоргүйн асар нийтийн мэдээллийн төв НУТБ	Ховд телевиз	Ховд аймгийн нутаг дэвсгэрт
52	Эко Жаргалант ХХК	Эко телевиз	Ховд аймгийн нутаг дэвсгэрт
53	Некст дэвшил ХХК	Олон ястны телевиз	Ховд аймгийн нутаг дэвсгэрт
54	Хувь хүний нэгжлийн баруун бүсийн институт НУТБ	Гэгээ TV	Ховд аймгийн нутаг дэвсгэрт
55	Ойрад телевиз ХХК	Ойрад ТВ	Ховд аймгийн нутаг дэвсгэрт
56	Хөвсгөл мэдээллийн төв НУТБ	Далай эхэ ТВ	Хөвсгөл аймгийн нутаг дэвсгэрт
57	Үзэгсэлт Мерен ХХК	Мерен ТВ	Хөвсгөл аймгийн нутаг дэвсгэрт
58	Өсөө прогресс ХХК	Хөвсгөл телевиз	Хөвсгөл аймгийн нутаг дэвсгэрт
59	Лха судан тэнгэр ХХК	Түрэмий ТВ	Хөвсгөл аймгийн нутаг дэвсгэрт
60	Өндөрлэн цахим өргөөч ТББ	Өндөрлэн телевиз	Хэнтий аймгийн нутаг дэвсгэрт
61	Эрчим хурдан хүлэг ХХК	Бүргэд ТВ	Хэнтий аймгийн нутаг дэвсгэрт
62	Ард контент групп ХХК	Хэнтий зайв ТВ	Хэнтий аймгийн нутаг дэвсгэрт

End of docum

Activate Windows

Эх сурвалж: Харилцаа холбооны зохицуулах хороо

Улаанбаатар хотод үйл ажиллагаа явуулдаг дээрх 18 телевиз IPTV буюу олон суваг дамжуулах үйлчилгээгээр дамжуулан контентоо үзэгчдэд хүргэснийхээ төлөө нэг өрхөөс 2500 төгрөгийг “Монголын телевизүүдийн холбоо”-гоор дамжуулан хувааж авдаг.

2022 оны байдлаар Монгол Улсад 941 мянган өрх байгаа бөгөөд олон суваг дамжуулах үйлчилгээг хэрэглэгч 760 мянган өрх байна. Ийн үзвэл сард 1.9 тэрбум төгрөг төвлөрч, 18 телевиз тус бүр 105 сая орчим төгрөгийн санхүүжилт авдаг гэсэн үг. Хуульд энэ мөнгийг өргөн нэвтрүүлгийн бүх телевиз авахаар тусгаж, арилжааны телевизүүд олон суваг дамжуулах үйлчилгээ эрхлэгчтэй харилцан тохиролцохоор тусгасан ч энэ нь биеллээ олохгүй байна. Э.Хосбаяр “Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эзэмшлийн байдалд анализ хийх нь” УБ 2022 судалгаандаа “Өргөн нэвтрүүлгийн нэг суваг сар тутам 40-60 сая төгрөгийн тогтмол орлоготой” хэмээжээ.

Зураг 5. Олон суваг дамжуулах үйлчилгээ эрхлэгчийн хэрэглэгчийн тоо

Олон суваг дамжуулах үйлчилгээ эрхлэгчийн хэрэглэгчийн тоо (2022 он)

№	Тусгай зөвшөөрөл эзэмшигчийн нэр	Нийт идэвхтэй хэрэглэгчийн тоо 2022 он	Улаанбаатар	АЙМГУУДЫН НИЙЛБЭР ДҮН
1	Юнивишн ХХК	322,376	232,257	90,119
2	ДДэш ТВ ХХК	288,051	92,963	195,088
3	Скаймедиа ХХК	50,433	43,644	6,789
4	Эн Би Си ХХК	32,153	32,153	
5	Монголсат нэтворкс ХХК	24,229	7,069	17,170
6	Монголын цахилгаан холбоо ХК	8,575	1,093	7,482
7	Шинэ сансар көбөль	7,949	7949	
8	Сансар Дижитал ХХК	6,192	6,192	
9	Гал саятан ХХК	3,790		3,790
10	Агаарын суваг ХХК	2,800		2,800
11	ЖСММ БГБХ Нөхөрлөл	2,610		2,610
12	Цацраг трейд ХХК	2,472		2,472
13	Хаан Алтай Ховд ХХК	1,200		1,200
14	Би ти жи ХХК	1,000		1,000
15	Талст эрчим ХХК	820	820	
16	Эм Эм Ди Эс ХХК	700		700
17	Дөрвөн шарга ХХК	695		695
18	Дархан ширхэнцэг ХХК	630		630
19	Лха хөх тэнгэр ХХК	518		518
20	Оптимум нэтворк ХХК	437	437	
21	Ди Би Эс СИ ХХК	400		400
22	Мандал ширхэнцэг ХХК	400		400
23	Наран гурт ХХК	390		390
24	Болор угас	358	358	
25	Мөнх сөрөн чулуу ХХК	350		350
26	Орхон системс ХХК	300		300
27	Өвөр даваат ХХК	300		300
	Нийт	760,028	424,925	335,103

Эх сурвалж: Харилцаа холбооны зохицуулах хороо

Мөн өргөн нэвтрүүлгийн телевизүүд тусгай зөвшөөрлийг 5-10 жилийн хугацаатай авч, дараагийн удаа мөн энэ хугацаагаар сунгуулах эрхтэй. Хуульд өргөн нэвтрүүлгийн телевиз тусгай зөвшөөрөл авахад тавигдах шаардлагыг тусгаснаас чухам хэзээ, хэрхэн сонгон шалгаруулалт явуулах тухай тусгаагүй байна. Өөрөөр хэлбэл, зөвхөн шинээр телевиз байгуулах гэж байгаа, мөн тусгай зөвшөөрлөө сунгах хүсэлтэй хуулийн этгээдэд зориулсан ерөнхий шаардлага байгаа бөгөөд арилжааны телевизүүд өргөн нэвтрүүлгийн телевизээр үйл ажиллагаа явуулах боломжийг боомилж, зарим хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлд санхүүгийн илт давуу эрх олгож байна.

Түүнчлэн өргөн нэвтрүүлгийн телевизүүдэд үзэлт багатай Сүлд, ТМ, SBN зэрэг телевиз багтсан нь дээрх телевизүүд шаардлага хангаж байгаа юу гэдэг эргэлзээ үүсгэж буй юм. Товчхондоо, өргөн нэвтрүүлгийн телевизүүдэд олгож байгаа санхүүжилт нь зарим хэвлэл мэдээллийн байгууллагын толгойг илж, нөгөөг нь боомилсон гэж хэлж болохоор байна.

Ташрамд дурдахад, 2016 оны нэгдүгээр сар хүртэлх хугацаанд сонины борлуулалтыг НӨАТ-аас чөлөөлдөг байжээ. Харин 2015 оны 7 дугаар сарын 9-ны өдөр НӨАТ-ын тухай хуулийг шинэчлэн баталснаар дээрх хөнгөлөлт, чөлөөлт үгүй болсон байна.⁷ Одоогийн байдлаар хэвлэл мэдээллийн байгууллага бүр аж ахуйн нэгжийн нэгэн адил 10 хувийн НӨАТ, татвар, нийгмийн даатгал зэргийг төлж байна.

Дүгнэлт

Аливаа улсын ардчиллын хэмжүүр нь хэвлэлийн эрх чөлөө. Монгол Улсад хэвлэл төрийн байгууллага мэдээллийн байгууллагатай уялдаж ажиллах нь түгээмэл ажиглагдаж байна. Нэн ялангуяа, төрийн байгууллага хэвлэл мэдээллийн байгууллагатай хамтран ажиллах гэрээ байгуулах замаар эдгээр хоёр субъектийн харилцаа идэвхэждэг. Мөн төрийн байгууллага хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй гэрээ байгуулж, өөрсдийн хүссэн агуулгаа нийтлүүлэх байдлаар мэдээллийн агуулгад хяналт тогтоодог. Хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл болон төрийн байгууллагын харилцаа хамаарал энэ хэвээр үргэлжилбэл олон нийт үнэн, бодит мэдээллээр хангагдах боломж нь хумигдах эрсдэлтэй. Ингэснээр ардчиллыг бэхжүүлэх үйл явц ч удаашрах үр дагаврыг үүсгэж байна. Энэ эрсдэлийг бууруулах гол хүчин зүйл бол хэвлэл мэдээллийн зохицуулалт. ХБНГУ-д төрийн байгууллага болон хэвлэл мэдээллийн байгууллагын харилцааг зохицуулж өгснөөр хэвлэл мэдээллийн байгууллагын үйл ажиллагаа ил тод үргэлжлэх боломжтой байна. Түүнчлэн аливаа хэвлэл мэдээллийн байгууллагыг улс төрийн ямар субъект эзэмшдэг, эсвэл харилцаа хамааралтай эсэх талаар мэдэх боломжтой байдаг.

Төрийн байгууллагууд мэдээллээ олон нийтэд хүргэх зорилгоор хэвлэлийн алба, хэлтэс, газар хэмээх томоохон бүтэц, орон тоотой болж, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын хэмжээний чиг үүрэг, ажлыг гүйцэтгэж байгаа зэрэг нь Хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний тухай хуулийг зөрчиж байна. Тус хуульд Төрөөс олон нийтийн мэдээллийн агуулгад хяналт /цензур/ тогтоохгүй, мөн Төрийн байгууллага өөрийн мэдэлд хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэлтэй байхыг хориглоно гэсэн байдаг. Гэтэл төрийн байгууллага дэргэдээ хэвлэлийн мэдээллийн байгууллагаас дутахгүй орон тоотой Хэвлэл мэдээллийн алба, хэлтэс, газрыг ажиллуулж, өөрийн хүссэн агуулгаа хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудад түгээж байна.

Мөн төрөөс хэвлэл мэдээллийн байгууллагад үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэг ил тод бус, хангалтгүй, нэг хэсэгт нь давуу эрх олгосноос гадна улс төрийн нөлөө хүчтэй хэвээр байна. Тухайлбал, Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хуулиар МҮОНРТ-д дэмжлэг үзүүлэхээр тусгасан ч олгох улсын төсвийн дэмжлэгийг хэдий хэмжээгээр, хэрхэн тооцоолохыг тодорхойлж өгөөгүй. Мөн МҮОНРТ-ийн редакцын хараат бус байдлыг хуулиар баталгаажуулсан ч улс төрийн нөлөө хүчтэй байсаар байна. Түүнчлэн өргөн

---

⁷ Хэвлэлийн хүрээлэн “Media ownership monitor Mongolia 2016”

нэвтрүүлгийн 18 телевизэд олгодог санхүүжилт нь хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудад шударга бус өрсөлдөөнийг үүсгэж, санхүүжилтийн тэгш бус байдлыг бий болгож байгаа юм. Төр зарим хэвлэл мэдээллийн байгууллагад санхүүжилт олгосноор хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн өрсөлдөх чадварыг “боомилж” байна гэж үзэж болохоор байна.

Санал, зөвлөмж

- Төрийн байгууллагатай гэрээ байгуулах хэвлэл мэдээллийн байгууллагыг сонгон шалгаруулах үйл явцыг олон нийтэд нээлттэй, ил тод болгох, үүнийг тодорхой хууль, журмаар зохицуулах шаардлагатай.
- Төрийн байгууллагын хэвлэлийн алба, хэлтэс, газрын бүтэц, орон тоог цөөлж, зөвхөн тухайн байгууллага сэтгүүлчийг холбох үүрэгтэйгээр ажиллуулах.
- Төрөөс хэвлэл мэдээллийн байгууллагад олгодог олон улсын жишгийг судалж, нутагшуулснаар хэвлэл улс төрөөс хараат бус, тэгш боломжоор хангагдах нөхцөлийг бүрдүүлэх боломжтой.

Abstract:

The government organization provides funding to media organizations. But this funding is ambiguous and non-transparent, which is the main reason for researching the above topic. The article aimed to analyze the types of funding provided by the government to media organizations and determine the current situation.

In this context, the current situation of the media in Mongolia, as well as the funding provided by the government to media organizations, were discussed in the following three groups of topics:

1. Cooperation agreement signed by the government organization with the media;
2. Media department under the government organization,
3. Official financial support provided by the government to media organizations

Keywords: Government organization, politics, media organizations, contracts, financing.

Ашигласан ном, материал

1. Б.Эрдэнэдалай, Улс төрийн санхүүжилт: Олон улсын туршлага ба Монгол дахь тулгамдсан асуудал, 2023;
2. Ж.Төртогтох, С.Мөнхбат, С.Базарпүрэв, Д.Ундрах, Б.Эрдэнэдалай нар, Политологи: Эрдэм шинжилгээний бичиг №21 (571). 2023;
3. Улс төрийн шинжлэх ухаан. УБ. 2001;
4. Монголын хэвлэл мэдээлэл өнөөдөр, Хэвлэлийн хүрээлэн, УБ 2022 он;
5. Э.Хосбаяр “Хэвлэл мэдээллийн байгууллагын эзэмшлийн байдалд анализ хийх нь”, УБ. 2022;
6. Б.Хандсүрэн “Засаглал ба хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл”, УБ. 2014,
7. Т.Номуундарь “Монголын улс төр, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн харилцан хамаарлын эмпирик судалгаа”, УБ. 2015
8. Л.Туул “Улс төрийн шийдвэрт хэвлэл мэдээллийн үзүүлэх нөлөө” УБ. 2015,
9. Хэвлэлийн хүрээлэн “Media ownership monitor Mongolia 2016”
10. Шилэн дансны тухай хууль <https://legalinfo.mn/mn/detail/10497>
11. Өргөн нэвтрүүлгийн тухай хууль <https://legalinfo.mn/mn/detail/15067>
12. Олон нийтийн радио, телевизийн тухай хууль <https://legalinfo.mn/mn/detail/424>
13. Глоб интернэшнл төвийн албан ёсны вэб сайт <https://www.gic.mn/>
14. Монголын үндэсний олон нийтийн радио, телевизийн 2017-2020 оны улсын төсвийн санхүүжилтийн хэрэгжилт, үр нөлөө <https://audit.mn/wp-content/uploads/2022/03/%D0%9C%D2%AE%D0%9E%D0%9D%D0%A0%D0%A2-2018-2020-%D0%A2%D0%90%D0%99%D0%9B%D0%90%D0%9D-20211020-hyrgyysen-1.pdf>